

VERBA VERB

LEGENDA

DE

VERBA VERB

VERBA VERB

82

I

RAT

MCD 2019

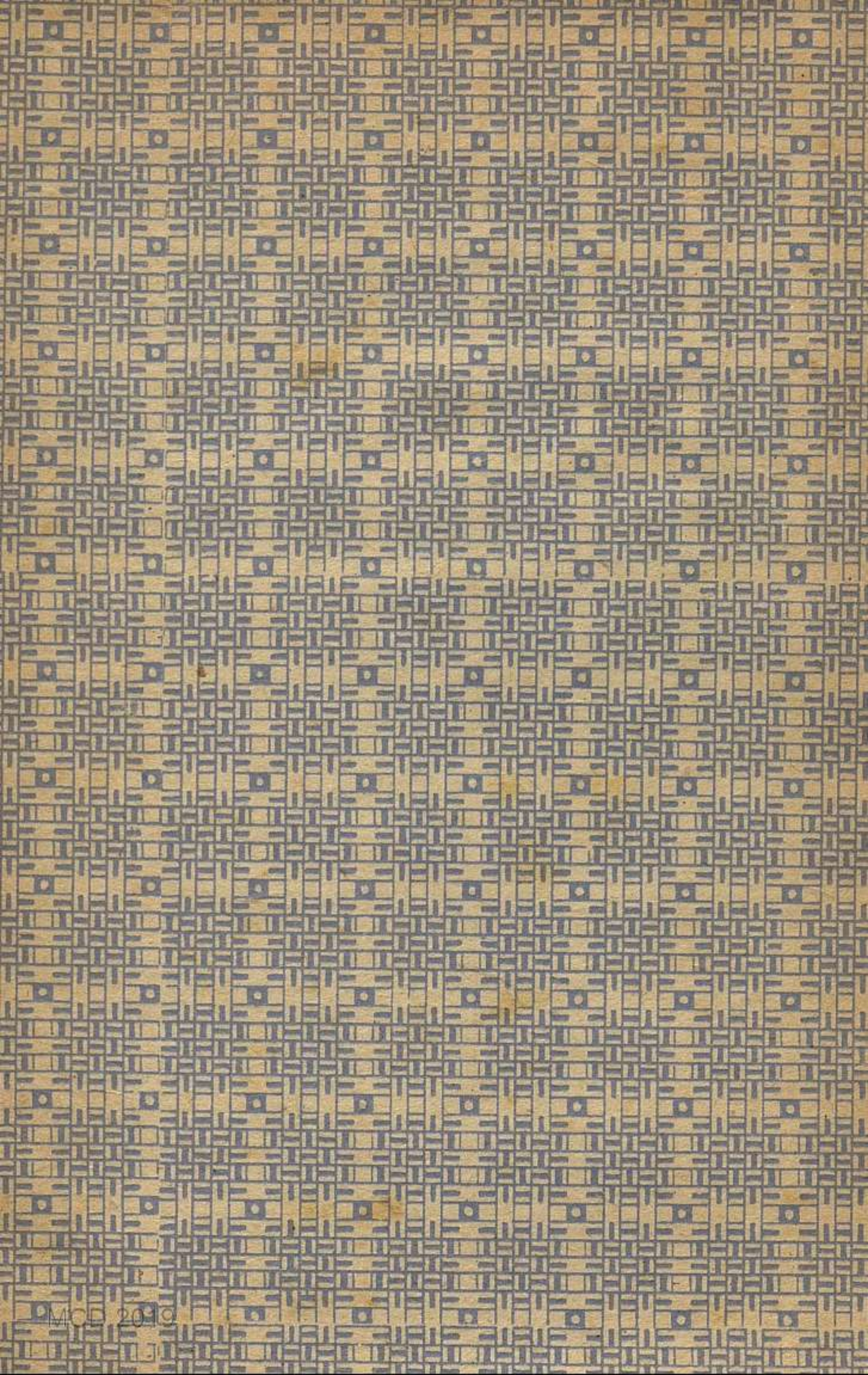
MONTSERRAT

82

I

FRANCESCO SALVA-MAS
LIBRIS *
CHRISTUS
EX-
S

LLEGENDA DE MONTSERRAT

FA-628

LLEGENDA DE MONTSERRAT

PER

Mossen Jacinto Verdaguer, Pbre.

MESTRE EN GAY SABER

Fou premiada aquesta obreta
ab la cítara d'or y argent en lo
Certámen del Milenar

SEGONA EDICIÓ

ANY

1889

Vich: Estampa de Ramon Anglada

R. 25040

*Es propietat; y va ab les
corresponents llicencies.*

Al Em. Senyor

CARDENAL ANGEL BIANCHI

Nunci que fou de Sa Santetat en Espanya

DEDICATORIA.

Per vostres mans sagrades,
De Montserrat la Moreneta un dia
Me dava un llaut d'or ;
Oferiuleshi Vos eixes cantades,
Que no gosa oferirles à Maria
Son pobre trovador,

I

L' ERMITA

De Montserrat en los singles,
per ser del cel mes aprop,
set anys há fa vida d'àngel
un valenciá molt devot.

Viu á dintre d'una cova
mitg tapada ab branques d'olm,
perque veja les estrelles
quan de nit lo prenga'l son,
y entremitg de les estrelles
al Amor dels seus amors.

Te per llit la terra dura,
per capçal un aspre roch,
y encara quan hi reposa
n'está despert lo seu cor.

Quan surt la estrella de l'alba

ja en terra está de genolls,
fent d'un tronch reclinadori,
altar de la creació.

Prega al Deu de les altures
per justos y pecadors,
pels que venen á la vida,
pels que se'n van á la mort,
per cristians y per moros,
pels aucellets y les flors.

Y ells nian dintre sa cova
per regalarli cançons,
y elles fan test de sa entrada
per vessarhi rius d'olors;
y ab aucellets y floretes
de Deu parla nit y jorn:
no s'entenen per llenguatge,
que s'entenen per amor.

Los aucells ab ses volades
li mostraren una font,
hont cantant ab ells se'n baixa
quan del niu los crida'l sol.
Menja créixens y xicoyres,

y cireretes d'arbós,
y beu de l'aygua gemada,
pero sa set es d'amor;
y veu lo cel dintre l'ona,
y dintre'l cel son Espós,
y de sos ulls en la flama
la seva ánima se fon.
En lo seu llibre de somnis
sols de Jesús hi te'l nom,
y altre nom no vol escriure
en son llibre de recorts.
Com segell lo du en sos braços,
com segell lo du en son cor.
Per ell te una sola nota
la música d'aqueix mon,
mes una nota tan dolça
que l'umple de gom á gom;
los ángels no'n cantan d'altre
de Deu volant al entorn,
¡y cors purs que la heu sentida
digau si hi ha res mes dolç!
Enfilantse entre singlareres,

camí li mostran les flors,
n'es un verger cada vora,
cada mata n'es un pom,
en quiscuna que hi llambrega
un present veu del Espós;
les fruytes li semblan joyes,
penyora del seu amor,
veu en la rosa ses galtes,
veu en lo lliri son front,
sos braços en cada branca,
y en cada fulla son cor.

Los aucellets pren per músichs,
que á cada punta de sol,
li envia á cantarli albades
amagats dintre del bosch.

Lo sol y lluna per llánties,
que encen y apaga amorós,
quan obre'l reso sos llavis,
ó cloga sos ulls al son.

Bon Garí, no'ls clogas gayre,
que'l teu enemich no dorm,
y á cada sobech que donas

va semblant herba en ton hort.
Com llenyater vora'l roure
que toca'l cel ab son front,
ja te la destral en l'ayre
per donarte'l primer colp.
Per veure'ls puigs de sa patria
li dona entenent, un jorn,
de pujar á sant Geroni,
de Montserrat mirador.
Veu les serres de Valencia,
veu les serres d'Aragó,
veu Mallorca y Catalunya,
y á si's veu mes alt que tot,
coronat de bones obres
com l'ametller de ses flors,
que assecará una gelada
com les obrí un raig de sol.
De véures prop les estrelles
n'ha estat un punt orgullós,
y es l'orgull una montanya
vora un abisme pregon;
qui á mes altura s'en puja

ne sol caure mes á fons.
De tots los puigs que s'oviran
un li es mes agradós,
perque á l'ombra de sos arbres
florí á la vida'l seu cor.
Allí encara sent que'l cridan
les alegríes del mon,
ab canturies de sirena,
somniais, dances y visions.
Després de veure la terra
no troba'l cel tan hermós,
y baixa de la montanya,
sentint baixarne tot sol.
La campana de Sant Iscle
sol tocar al seu retorn,
com veu d'un ángel que canta
quan la d'altre ángel respon;
avuy ha tocat encara
mes ab ayre de tristor,
com veu d'un ángel que plora
quan la d'altre ángel s'adorm.

II

LO POU DEL DIABLE

Per un forat tenebrós
que hi ha al peu de la montanya,
sortia un jorn Llucifer
á l'hora en que'l sol s'amaga.
Poch amich de sa claror,
no li vol veure la cara,
no vol saber res de Deu,
¡massa 'l troba dins la flama!
Lo que vol veure en lo mon
es si hi tindrà bona anyada,
si pot arrancarne blat,
si pot semblarhi sisanya.
Los rats-penats tenen por
quan veuen ses lletges ales,
y fugen al davant seu

cap al cau de *les fantasmes*.
Al trepitg y esvolatech,
les fantasmes desvetllades
blanques s'aixecan, com morts
mitg coberts ab sa mortalla.
Voldrian també fugir
mes la por los peus los glaça,
y's quedan allí á plorar
hont fa vint segles ploravan,
sentintse de fil á fil
escolar les seves llágrimes.
Deixa'l cau del *Elefant*
que du una torre á l'espatlla,
la *cova del camaril*,
la *cova de les cascades*,
y de penyal en penyal
pujant lo Pou del diable,
n'ensopega un d'horrorós
ministre seu que devalla:
—¿D'hónt vens ara, malehit?
diuli ab veu enragullada.
—Vinch d'aquí dalt, li respon,

d'aquí dalt de la montanya.

—¿Qué vens de ferhi aquí dalt?

—De pararhi una llaçada
á un penitent que, fa temps,
hi porta vida molt aspra.

—Si l'has parada á Garí
perts lo temps garbellant aygua,
que ab lo senyal de la creu
de tres en tres les despara.

—Avuy no se n'ha adonat
tan finament l'he parada:
l'he fet pujar en un cim
per veure'ls puigs de sa patria,
y al ser á tres dits del cel
li he dat alguna encensada.

Després á son esperit,
veyent que'l fum hi entrava,
perque'l foch també hi prengué
hi he acostat alguna brasa.

—¿Y ha acursat la oració?

—Ja no la ha feta tan llarga,

—¿Y ha minvat lo seu amor?

—Com llum hont l'oli s'acaba.

—Acabémlo d'apagar,
no fes pas la revivalla.

Per fer nostre lo castell
vetaquí'l plan de campanya:
tu anirás á Barcelona
allí al palau de Valldaura,
possehirás á Riquilda,
la flor dels Comtes amada,
y no eixirás de son cos
afins que Garí t'en traga,
passant nou dies ab ell
dins sa cova solitaria.

Si no cau en eix parany
cabussaré la montanya.—

Aixó diu ab un gran crit
que ressona per la balma,
les roques suan de por
trameténtsel l'una á l'altra.

Los pastors de Monistrol
pensan que es una tronada;
Joan Garí que, plorant,

del seu Tibidabo baixa,
s'afigura en sa tristor
que la terra tremolava.
Ell sí que deu tremolar
com una fulla en sa branca,
lo soroll que ara ha sentit
es del vent que ve á arrancar-la.

III

LO CAP DE NÚVOL

Al bell cim d'una singlera
que, endressada á sol-ixent,
apar una inmensa proa
si la montanya un vaixell,
com un corb vora sa presa
para son vol Lucifer.
Si Gari'l vegés posarse
diria com un pagés:
eix cap de núvol tan negre
no senyala pas bon temps.
Plega ses ales fumades,
rotlla sa cua de serp,
d'anacoreta's disfressa
baix la figura d'un vell,
d'un vellet de testa rasa

y de barba com la neu.
Se posa una vella túnica
y una corda per cinyell,
mal-cobrint ab pell d'ovella
los seus ayres de guineu,
y espera allí, com un ense
vora'l ram untat de vesch,
que vinga á lligarshi d'ales
l'anacoreta ignocent.
L'endemá al caure la tarde
lo veu pujar sota seu,
ab los ulls mirant la terra,
y ab lo cor mirant lo cel;
fent com qui resa en son llibre,
hipócrita, l'escomet.
Garí humilment lo saluda:
—Deu vos guart, lo pare meu,
¿Vos viviu en eixa serra?
—Trenta anys ha de penitent.
--¿Com fins ara no'us encontro
jo que hi visch n'ha sis ó set?
—Es que sols surto una volta

cada deu anys á passeig.

—Trist de mí! tant que jo hi surto,
Deu no m'ho tinga en retret.

—Mes ¿qué cercas entre roques,
anacoreta novell?

—Fonolls y mástechs menjívols.

—Aquí dalt n'hi ha de molt verts;
mes amunt, dins una albeca,
rossejan bresques de mel.

—La mel fora massa dolça
per paladars com lo meu.—
Lo vell se mossega'l llavi,
l'ha embestit massa de dret.

Mes ja arriban á la cova
ahont sols falta la creu:

—Entrahi, li diu lo diable,
mon ermitatge es aquest,
vetaquí mon llit de fulles,
y'l tronch que'm fa de sient;
d'imatges prou ne voldria
pero costan tants diners.....
á mes les trobo petites

per la grandesa de Deu,
quan lo veig desde aqueix single
umplir la terra y lo cel.
¡Oh! lo Deu que'l cor adora
no cap dins quatre parets,
son altar son eixes serres,
lo seu temple l'univers.
Tot contemplantlo no sento
voltar la roda del temps,
cada dia'm sembla una hora,
cada hora'm sembla un moment.—
Aixís ab bones paraules
va teixint sos dolents fets,
y comensa de segarli
traydor l'herba sota'ls peus.
Ell l'escolta com un àngel,
mes era ¡ay! l'àngel Merlench (1),
que per perdre á Adam y Eva
entrá de furt en l'Eden.

(1) En alguns punts de Catalunya se dona al diable aquest pseudònim, tan ensopegat com ben merescut, puix en figura de merla temptá á alguns Sants, entre ells al gloriós Sant Benet.

Li obre son cor com un llibre
ahont sols llegia Deu,
y s'abeura en l'aygua térbola
de sos infernals concells.
¡Infelís! desde aquell dia
les roses d'aquells rosers
al badar sos ulls y clóurels
veyan volar ignocent
lo passarell solitari
cap al niu del esparver.

IV

RIQUILDA

¡Quín monjo deu predicar
dintre la Seu bisantina,
que es plena ja com un ou
y á rius la gent hi arriba?
Un monjo sant, diu, que hi ha,
mes per ara no hi predica
que trau los mals esperits
á la encisera Riquilda,
de Barcelona la flor,
dels catalans la pubilla.
¡Pobre filla del Pelós!
qui t'ha vist tan aixerida,
si't tornás á veure avuy
per una altra te pendria.
Allí á l'espona del llit
assegudeta en cadira,

la nevada tunicela
avuy matí se vestia;
damunt de la tunicela
lo brial de seda fina,
que com d'estrelles un cel
n'es crostat de pedrería.
De ses criades voltada
llesta's renta y se pentina,
l'aygua n'es de set olors,
d'argent y vori la pinta,
sa cabellera n'es d'or
filat á l'argentería.
Lo lliga-bosch del jardí
sols per véurela s'enfila,
s'enfila paret amunt
á enramar la gelosía.
Entran y surten cantant
les orenetes que hi nian,
ab sos cántichs y aleteigs
dantli alegres lo bon dia.
Mes no son tot orenetes
los aucells que la visitan,

un de mes negre n'hi ha entrat
¡malhaja sa companyia!
te de merla ploma y bech,
s'escorre com una anguila.
Sols per burxarli la orella
s'ha posat prop de la nina,
li enllora'l cor ab son baf
y dolents somnis li inspira.
Ella, al descloure los ulls,
no s'ha senyat com solia,
y en lloch de pregá á la Verge
que desde'l capsal la mira,
va á enmirallarse en l'espill
hont se veu molt mes bonica.
En l'espill enmirallantse
bonichs y joyes desitja.
Ja n'ha vist un collaret
de fil d'or y pedres fines,
per posarse'l collaret
llévas la creu benehida;
tan bon punt deixa la creu
cau rodant per la catifa.

Son color s'esgrogueheix,
son cabell tot s'enerissa,
sos llavis llançan udols,
sos ulls de cel flames vives.
La comtesa fa un gran crit:
—¿Donchs qué te la meva filla?—
Respon un metge jueu,
lo mes vell que hi ha á la vila:
—Lo mal que Riquilda te
no'l curan pas medecines:
te'l dimoni dintre'l cos.—
¡Válgans Jesús y María!
quan sa mare sent aixó
cau en terra esmortuhida.
Ploran patges y criades,
los infants ploran y xisclan,
y'ls guerrers de cabells blanchs
ploran á llágrima viva,
que sota'ls ferrats perpunts
també hi bat un cor que estima.
La duen cap á la Seu,
á una columna la lligan,

á una columna de marbre
davant l'altar de la cripta.
En un retaule daurat
allí Santa Eularia brilla,
entre mitg de sos butxins
com una rosa entre espines:
al front te corona d'or,
als peus ses blanques reliquies,
trobades ara tot just
aprop de Santa María,
entre les perles del mar,
y entre les flors de la riba.
Sa cara es de lliu blanch,
coronada de celistia,
y sos ulls de cel seré
retiran als de Riquilda.
Vestit de sobrepellís
lo monjo vell la exorcisa,
te en una ma'l salpasser
rajant aygua benehida,
en l'altre'l llibre sagrat
dels evangelis y epístoles.

A cada mot que llegeix
la verge signa y persigna,
com mes la va exorcisant
mes lo seu mal s'enverina.
S'emboyra son front rient,
de sos ulls surten guspines,
de sa boca de pinyó
olors de sofre y saliva.
A cada estrevada seva
la columna apar que's vincla,
á cada udol que ella fa
lo poble s'arremolina.
No reclusa'l monjo, nó,
ans tot l'infern desafia,
ab una estola morada
rodeja'l coll de Riquilda,
y aixís diu ab veu de tró
al esperit que hi habita:
—En nom del teu Criador,
infernai monstre, retirat,
prou son temple has profanat,
prou devastáres sa vinya;

serpents á l'África hi ha
lo mes lleig ta estada siga:
véshi en nom de Jesucrist,
de Jesucrist y María.—
Lo diable no pot mes
respon ab veu que esgarrifa:
—No's canse, no'l monjo vell
que tampoch jo'm cansaria,
may mes sortiré d'ací
no sent que Garí m'ho diga,
per nou dies y nou nits
orant al peu de Riquilda.—
Al sentir eixes paraules
lo comte Jofre sospira;
ha d'anar á Montserrat
á cercar la medecina,
si sabés qué hi trovará
mes fortment sospiraría.
Santa Eularia que ho veu prou,
ab Deu son espós unida,
á aqueixos mots del diable
va posant la cara trista.

V

MONTANYA AMUNT

¿Quí son eixos cavallers
que s'enfilan per la serra,
entre mates y penyals,
sense camí ni carrera?
Sos ayres de caminar
ayres son de greu tristesa,
no son de dol sos vestits,
mes sa ánima está ben negra,
com un dia sense sol,
com una nit sens estrelles.
Cavallers del comte son
del comte Jofre que'ls mena,
acompanyant á Riquilda
sa pobre filla possessa.
Va muntada en un corcer

lo mes manyach de la terra,
perque no perille tant
llogada sobre la sella.
Te davant un cavaller,
patges davant y darrera,
son pare sempre al costat,
corrent á dreta y esquerra,
per veure'l cel de sos ulls
si hi trenca ja la serena.
No hi riu la serena, nó,
que encara hi bat la tempesta;
també bat dintre son cor,
també rodola en sa pensa,
y plora de fil á fil
y com mes plora mes pena.
Enfilantse á Montserrat
pels boscos rodan y cercan,
tot rodant y tot cercant
lo penitent ensopegan,
al peu d'una clara font
que ab los palets joguineja.
De vidalva es son cinyell,

d'un sach ulá sa gonella.
Tan bon punt l'han conegut
lo comte Jofre s'hi endressa:
—Penitent, bon penitent,
benehiu la filla meva,
que ha tres dies y tres nits
lo dimoni n'ha fet presa.—
Joan Garí, quan ho sent
de genolls se posa en terra,
aixeca los ulls al cel
y la minyona's desvetlla:
—Tornau á vostre palau,
la vostra filla es lliberta.
—No es lliberta, nó, Garí,
puig tornaré á ferli guerra,
si nou dies y nou nits
ab vos no fa penitencia.
—¡Ay! aixó no ho faré jo,
puig so jove anacoreta.
—Si ma filla no curau
morirem tots dos de pena.
—¿Qué dirá la gent del mon

si ab mí viu una donzella?
—Dirá que als sants com á vos
la caritat los governa.—
Tant y tant l'en ha pregat
no li val la renitencia.
s'en tornan los cavallers
y Garí ab Riquilda's queda,
pensa que pensa ab lo cel,
y á son Deu resa que resa.
La mal-cisellada creu
posa damunt d'una pedra,
mes la seva oració
ja no brolla tan encesa,
y aucell cansat de volar
tot sovint les ales plega.
Reprenentla mes devot
ell exclama ab greu tristesa:
¡Qué enrera jo tornaría
si pogués tornar enrera;
Deu nos guart d'un ja está fet
que es un llamp que ja ha fet cendra!

VI

LA TEMPESTA.

Tot orant passa los dies,
tot orant passa les nits,
ab la ment sempre distreta
que la llengua deixa dir,
com mes lo cor la n'avisa
mes va per altre camí;
la voluntat prou es ferma
pero'l cos es malaltís.
L'endemá á punta de dia
va á consultar l'enemich;
tristes son com la seva ánima
les paraules que li diu:
—Lo Comte m'ha duyt sa filla,
bella com un serafí,
perque ab mes pobres pregaries

li traga'ls mals esperits;
mes com per traure eixa espina
jo no so agulla d'or fi,
mentres ella s'en mellora
jo m'en sento enmalaltir.
Lo meu cor que tant volava
tan mateix está ferit,
ja no's gosa en les altures,
ni al cel vola tan sovint,
y oblidantse de les ales
s'arrocega per lo llim.
La meva ánima es un arbre
hont les virtuts feyan niu,
y ara ab ses flors y fullatge
d'una á una'n van fugint;
y ¡ay! ja es arbre sense branques
que un mal vent farà bocins.
Si no deixo la donzella
veig que Deu me deixa á mí;
¿qué faré? ¿la torno al comte
ó hi poso terra entremitg?
—Res d'aixó, diu lo diable,

sempre ab peu fora camí,
quan un tresor me confian
jo no'l llanço pas aixís.

—En batalles com aquesta
sols se salva'l fugitiu.

—Lo fugir de la batalla
no es pas de bons paladins.

—¿Qué voleu, donchs, que jo fassa?

—Batallar fins á la fi,
fins á la fi qui no lluyta
no's corona al paradís.—
Enganyat per lo diable
torna á sa cova Garí,
com una mosca á la tela
que l'aranya li ha teixit,
cada mot de ses converses
per ell es estat un fil,
sols un fil de terenyina
que s'ha anat tornant cordill,
lo cordill ja es ara corda
que se l'en du cap al crim.

Al baixar de la singlera,

entre les roques y'l riu,
la campana de Sant Iscle
no'l saluda com ahí.

Quan Riquilda'l veu que torna
d'alegría li sonriu:

—¡Quína estona estáreu fora
sens recordarvos de mí!

—Prou me'n recordo, Riquilda,
li respon ab un sospir.

—¿Donchs ahónt vos en anáreu
deixantme soleta ací?

—A pregar dalt de la serra,
marxapeu del Infinit.

—Les pregaries que allí feyau
¿no podeu ferles aquí?

—Allí l'espai es mes ample.

—Donchs deixâumhi ab vos venir.

—Ja les serres fan massa ombra,
aviat será de nit;

llegeix tu en ton breviari
y en lo meu déixam llegir.—

Resa que resa Riquilda,

resa que resa Garí,
ella en son xich llibre d'hores
de cobertes d'or macís,
ell en son gros breviari
mal-folrat de pergamí,
mira menys lo salms y antífonas
que la creu de Jesucrist;
mes per tant que'ls ulls la miren
lo seu cor n'está fugint:
«Tórnatén, fanch, á la terra,
diu al cos son esperit,
si ta mare'm vol per seva
jo al cel aniré á florir.
Tórnatén, fanch, á la terra,
que jo tinch mellor partit;»
y en tant la pols que trepitja
va sos ulls enterbolint.
L'ombra creixenta dels arbres
en sa cova ja ha fet niu,
y les lletres ja no's veuen
ni la creu de Jesucrist.
Quan no ovira la creu santa

gira al cel sos ulls humits,
mes un núvol d'ales negres
l'acabava d'enfosquir,
negre está com la seva ánima,
ni una estrella al cel ha vist:
La tempesta es xafagosa,
la donzella's va adormint
ab lo reso encara als llavis
ab lo llibre encara als dits.
De la creu cercant los braços,
la fa caure del pedrís,
y en la cova sols hi vetlla
lo diable malehit.

Al segon tró que rodola
triomfava l'enemich.

.
.

Angel bell de la puresa,
que del mon en los jardins
vas regant de dia'ls lliris
que hi sembrares á la nit,
no cérques, no, 'l d'eixos boscos

quan hi baixes al matí,
lo temporal del cap vespre
l'ha trencat á mitg-obrir.

VII

LA MORT

A la claror d'un llampech,
que deixa la vall mes fosca,
se veu pujar á Garí,
com un boig de roca en roca,
ab los cabells en esbull
y la cara tota roja,
del diable disfressat
arriba á la estreta cova,
y ab les llágrimes als ulls
á ses plantes s'agenolla:
—Perdonaume, pare meu,
li diu ab veu tremolosa,
lo pecat que jo he comés,
digau, si Deu lo perdona.
—¿Donchs quín pecat es lo teu

que vingas tan á deshora?

—De ma balma en un racó
jau esflorada una rosa!

—Fuig d'aquí, lladre traydor,
no taques la meva roba.

—¿Donchs ahónt fugiré jo,
si á mí mateix me faig nosa?

—Ves á amagar al infern
de Montserrat la deshonra,
ans que hi ploga foch del cel
com á Sodoma y Gomorra.

—Si'm llansau de Montserrat
baixaré per eixa roca,
lo riu que ronca á sos peus
m'obrirá en ses aygues fossa.

—Y á mí ¿quí me la dará?
ja caduch y sense forses,
quan vinga á cercar sa filla
lo Comte de Barcelona?

—Si d'estimbarme'm privau
als llamps cridaré que'm fongan,
ara que estellan los rochs,

ara que'l single enderrocan.

—L'escándol que vas á dar
ab ta mort ¡ay! no s'esborra.

—¿Donchs cóm lo podré esborrar?

—De sanch ab sols una gota:

á la que't pot descobrir
ves á taparli la boca.—

Diu, y li allarga un coltell,
un coltell de fulla mora.

—Puix es l'esca del pecat,
ves, enfónzali á la gola,
enfónzali tot seguit,
de mal pas sortirne prompte;
mentres jo sota eix penyal
cavaré la seva fossa.—

Diu així, y dressera avall
devallan com dues ombres,
l'un brandant lo seu coltell,
l'altre al coll l'aixada corva.

Eix s'en va cap al soley,
aquell vers la seva cova.

S'hi ou un sospir tremolós

que repeteixen les roques,
com d'una lira suau
quan se romp sa mellor corda,
y d'una merla'l xiulet
que dels llavis de la morta
negra surt com un pecat,
y llasant olor de sofre,
vola á contar al infern
de Llucifer la victoria.
Los boixos y romanins,
al cap de no gayre estona,
vegeren dos ermitans
duhent lo cos d'una noya,
mes blanca que un glop de llet,
pura com un cant de tórtora.
D'entre la neu del seu coll
vermella sanch ne degota,
com collaret de rubins
que s'esgrana per la molsa;
com á rosada del cel
les margarides les copsan
llagrimoses tot besant

sa gran cabellera rossa.
Sols per véurela la lluna
trau lo cap entre les bromes,
y'ls estels entre llurs plechs
també la miran y ploran.
Quan la tenen dins del clot
ab rochs y terra la colgan.
Acabantla de colgar
á morts la campana toca,
recordant al assessí
que fora sant alguna hora.
L'aixada li cau dels dits
y del pecat s'esborrona.
Se gira ab lo seu company,
veu que cambia de forma,
deixant caure sos vestits
com serp que muda d'escorsa.
Los pochos cabells que te al cap
en banyòts se caragolan,
sos peus ja son peus de gall,
son cinyell cua horrorosa,
y rient á bell esclat

l'ermítá diable's torna.

Llavors lo bon penitent
sent anarli'l cap en roda,
y exclama aixís, desmayat,
al caure sobre la fossa:

—Campana, la de Sant Iscle,
que á morts per Riquilda tocas,
¡ay! tócahi també per mí
que la vida m'es de sobra.—

Llavors un crit terrible rodola de la altura,
ensemps que'n baixa un Angel cobert ab armadura
forjada ab l'or del cel,
á Lucifer aterra sa llansa fulguranta,
y sembla, al retenirlo vensut sota sa planta,
l'Arcángel Sant Miquel.

«Per guarda d'eixes terres, exclama, Deu m'envia,
sobre enderrochs del temple de Venus, seu María,
allúnyan tos paranys;

y puix per perdre un home nou jorns tu demanares,
d'eix nou eden puríssim, hont com la serp entreres,
t'en trach per *nou cents anys*.

Y'ls dos que tu volias per llaços en Espanya
dels cristians que hi naixen, com blat entre sisanya,
durán la flor aquí;
d'un vell planter de verges será Riquilda mare,
de sants y solitaris será mirall y pare
lo penitent Garí.»

Li diu, y dura càrrega posantli de cadenes,
l'encalsa á colps de llansa per xórrechs y carenes
vers l'antre del infern.

Los cels asserenantse celebran la victoria,
y á Lucifer al rebre vensut y sense gloria
brahola 'l foch etern.

La rellentor de la nit,
y'l plovisqueig de la boyra,

ab ses besades de gel
l'anacoreta retornan.
Bada sos ulls á la llum
y veu estrelles sens nombra,
que'l miran, com ulls de Deu,
ab mirada sempre dolça,
y abaixa 'ls seus sospirant
de tristor y de vergonya.
Aixís que punteja á orient
lo primer raig de l'aurora,
baixa á rentarse les mans
del Llobregat en les vores;
de tant rentarse les mans
les aygues se tornan rojes,
pero la taca de sanch
¡pobre Garí! no s'esborra,
ni de sa ánima 'l pecat
que'l persegueix com una ombra.
Demanant á Deu perdó
empren lo camí de Roma,
despedintse d'aquells llochs
hont los ulls alsar no gosa:

«Adeu, lo meu paradís,
lo teu Adam t'abandona,
com ell he trahit mon Deu,
y'l pecat me'n trau á fora,
me'n trau á fora descals,
tot descals y sense roba.
Adeu, mon eden, adeu,
adeu, cancell de la Gloria,
jardí de flors celestials,
hont trenquí la més hermosa.
L'Arcàngel que he vist dins tu,
(si no es fantástica forma)
quan de Roma tornaré
¿m'obrirá les teves portes?

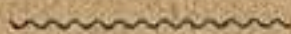
VIII.

LLÁGRIMES

Lo camí que fa baixant
Un jorn d'ivern lo desfeya,
esqueixats tots sos vestits,
caminant de mans á terra,
com á Roma 'l Pare Sant
li doná per penitencia.
Puix com á bestia ha pecat
te d'anar com una bestia,
de dies al pich del sol
y de nits á la serena,
sens alçar los ulls al cel,
y vivint d'arrels y d'herba.
Tot passant lo Llobregat
sospirava de tristesa,
veyent en son clar espill

lo cel de sa patria bella,
bonich com un lliri blau
ab sa rosada de perles.
Quan es á dintre la cova
en llágrimes s'hi desfeya,
ja no hi nia 'l roquerol,
ja no hi canta l'oreneta,
de les flors que ell hi plantá
sols ne restan fulles seques,
de la flor que ell esfullá
no'n deu restar pols ni cendra!
Per entre'l brancatge vert
no hi aguaytan les estrelles,
y per no véurela 'l sol
ab un núvol s'encoberta.
Ahont ell plantá un llorer
s'enfilan les romagueres,
y'ls arsos prenen lo lloch
al rich cortinatge d'aura.
La roca va degotant,
com si's fongués de tristesa,
va degotant com sos ulls

una aygua terrosa y freda.
Plorant al vespre s'adorm,
plorant de nit se desperta,
y llágrimes y sospirs
son lo seu menjar y beure.
Plora, plora, bon Garí,
ton jas ab llágrimes rega,
que'l peccat que tu has comés
sols ab llágrimes se renta.

IX.

LO BATEIG

També plora 'l comte Jofre
; quí'l pogués aconsortar!
D'ensá que hi perdé sa filla
sempre pensa ab Montserrat,
de ses serres la mes bella,
de sos castells lo mes gran,
lo de cent torres per banda,
cent jardins al cel penjats,
nous pensils de Babilonia
hont fan niu Abril y Maig.
Un matí de primavera
se n'hi pujava á cassar,
ab los gossos á la vora,
ab los falcons á la ma,
voltat de guerrers y patges,

ple de fletxes son buyrach.
La primera que dispara
se clava al cor d'un senglar;
si la fletxa es de bon ferro
de bon cer es son punyal,
la fera que tombollava
ja á sos peus estesa jau.
Mentre'ls patges se la'n portan
á l'espatlla 's posa l'arch
y se'n va á beure aygua fresca
allí á la font de Vall-mal.
Quan veu l'endret hont sa filla
prengué d'ell trist comiat,
si no's recorda de beure
ja's recorda de plorar.
Be n'ha plorades de llágrimes,
be n'ha plorades á mars,
mes com avuy en ses galtes
may caygué plor tan amarch:
«¿Donchs hont ets, Riquilda amada?
¿donchs hont ets? diu senglotant,
per donarte un jorn de vida

trist de mí, 'n daria un any.»
Y'l dolç nom de la donzella
tristament va ressonant,
com los passos dels que viuen
per les tombes dels finats;
llagrimejan les singleres
y les floretes del prat,
y'ls aucells que hi refilevan
se posan á sospirar.
De prompte á un tret de ballesta
un corn de cassa ha sonat,
los gossos s'hi arremolinan,
los ballesters hi fan cap;
han vist á Garí en sa cova
feréstech com un alarb
y per fera horrible 'l prenen
; tant lo enlletgí lo pecat!
Cent ballestes se li acaran,
mes veyent que era manyach,
lo lligan ab una corda
duhéntselen cap avall,
entre'ls gossos que'l mossegan

y les potes dels caballs.
Ab ells á la cort lo deixan
quan arriban al palau,
ne fan joguina los patges,
l'apedregan los infants,
y ell pensa, besant les pedres,
«mes mereixen mos pecats.»
Passan dies y setmanes
la Comtesa va de part,
al infantó que deslliura
Deu li dó vida molts anys.
Vestidet de blanca roba
lo portan á batejar,
sos bolquerets son de seda,
son capsó n'es de domás
brodat d'or y pedres fines
per ninetes de quinze anys.
Les campanes quan l'oviran
se posan á tritllejar;
de la Seu s'obren les portes,
les del cel no trigarán.
Desde les fonts del baptisme

¡ oh si hi poguesses volar!
colom que't rentes les ales
en les aygues del Jordá,
los angelets que t'hi esperan
t'ensenyarian sos cants.
Mes nó, no hi voles encara,
ves ta mare aconsolar,
rosadet ton front d'escuma,
en tos dits lo ciri blanch,
y vestit de roba d'àngel
que'l mon no puga tacar.
Lo bateja 'l senyor Bisbe,
l'apadrina un pare abat,
cavallers que l'acompanyan
son la flor de sos vasalls;
derrera comtes y dames,
fletxes y llanses davant.
Fletxes y llanses s'aturan
á la porta del palau,
pujan los comtes y dames
lluhit róssech del infant.
Al cap d'amunt de l'escala

se serveixen ayguamans,
lo gibrellet n'es de pisa
que pot servir de mirall,
la tovallola de cánem,
no se'n fila de mes blanch.
Troban la taula parada
de verdura, fruyta y rams,
esquirols y cabres daynes,
cisnes, ánechs y faysans.
Les tovalles son brodades,
la vaixella n'es d'esmalt,
los gabinets y forquetes
llueixen com un cristall.
Lo Comte está á cap de taula
en un sient tornejat,
dames á dreta y esquerra,
cavallers ensá y enllá;
l'infantó dorm vora 'l comte
en un bressolet daurat,
cada volta que se'l mira
li torna'l plor cara avall:
«Si fos viva ta germana

t'haurian àngels bressat,
somíals, fill meu, somíals
que ja al mon no'n trovarás.»
Quan son al llevant de taula
n'apareix un vell joglar,
punteja una arpa daurada
y cansons venen y van,
cansons d'amor y de guerra,
de moros y cristians,
la mes bonica de totes
es de *les Barres de sanch*.

X

LES BARRES DE SANCH

«**D**ins son palau de Valldaura
trist está Jofre'l Pelós
mirant son escut que penja
d'un feix de llanses y estochs.
Los cavallers ja li diuen:
—De que estau tan neguitós?
—De veure ma adarga llisa
com un llibre sense mots.
—Llisa n'es la vostra adarga,
mes té'l camp de plata y or.
—Be té'l camp d'or y de plata,
mes es un camp sense flors.—
Mentres diu eixes paraules
una carta n'ha desclós;
la lletra n'es del gran Carles,

lo segell d'emperador:

«Los normants entran á Fransa,

»ajudáume'l meu nebot,

»que si vos me dau ajuda

»cada bras valdrá per dos.»

Quan les lletres son llegides,

—Cavallers, anemhi tots.—

Ja's cobreix de fina malla,

ja s'en calça'ls esparons,

ja s'en volan cap á Fransa;

bon camí que Deu los dó.

Quan lo camí se'ls acaba

se'ls comensa'l treball fort.

Carles Calvo está en batalla

y'ls normants li prenen lloch,

com un mur de ferro verge

avansant cap á mitx jorn;

rajan sanch destrals y llanses,

les ballestes rajan foch.

Á la primera investida

lo mur de ferro se romp;

los normants van de recules

per escapar de la mort.
À la segona envestida
no se'n veyà cap en lloch.
Los francesos se preguntan:
¿quí es aqueix batallador?
—Lo comte de Barcelona,
lo comte Jofre'l Pelós.—
La derrera de les fletxes
l'ha ferit aprop del cor.
Ja l'entran á una tenda
que prengué als normants traydors;
lo primer que l'hi visita
n'es Carles emperador.
Carles mira ses ferides,
ses armes mira'l Pelós,
tot mirant les seves armes
sospirava de tristor.
—No sospireu, lo bon comte,
mon metje arriba tantost.
—De les nafres no m'en sento,
sols me sento del honor,
puix en lo camp de la guerra

per mon escut no hi ha flors.
—Si'l teu escut n'está sense,
ton pit n'está vermellós.—
Posa'ls dits en la ferida
los passa pel escut d'or.
Si'l comte Jofre plorava,
encara plora mes fort,
mes ses llágrimes de pena
ja son llágrimes de goig.
—Gran mercés, lo rey de Fransa,
gran mercés, l'emperador.
Si no puch tornar á véureus,
Catalunya y Aragó,
est testament vos envio
escrit ab sanch de mon cor,
grabaulo en totes mes torres,
brodaulo en tots mos penons,
y portau les quatre barres
á les quatre parts del mon.—
Oh soca de nostres comtes
Deu no't vol arrancar, no;
de les barres catalanes

tu'n serás lo portador;
grans provincies les esperan
per grabarles en son front,
los espanyols en ses armes.
los catalans en son cor.»

Quan la gesta es acabada
gira de full lo joglar
canta les guerres del Comte,
canta sa lluyta ab lo drach,
quan, al sortir de la cova,
li rompé un roure pel cap,
y atravessantlo ab la llança
com passarell ab lo dart,
s'enarbola per los ayres
ab lo monstre abrahonat.
Cruixian freixes y alsines,
s'ohian xiscles y brams
y'l Puig de la Creu, al caurhi,
s'estremí de feredat.
Lo monstre de Sant Llorens

á Garí 'ls fa recordar,
altre monstre que cassaren
en un bosch de Montserrat.
Lo fan entrar á la sala,
se'l miran de cap á cap,
l'un li troba cara d'home,
l'altre d'os lo caminar.
Li tiran ossos y'ls deixa,
d'amoixaments no'n fa cas,
sols, humil agenollantse,
besa'ls peus dels convidats.
Mentres besa los del Comte
l'infantó s'es desvetllat,
los ángels que somiava
á Garí li fan parlar:
—Aixecat, Garí, li crida,
que de Deu ets perdonat.—
Com home alçantse la fera
de peus se posa á parlar.
Tots quedan frets com de pedra,
lo Comte mes fret que cap:
—¿Donchs hont es, diuli, ma filla,

si ets tu Garí l'hermitá?

—La vostra filla ¡ay! es morta.

—Y quín traydor la matá?

—Castigaume, comte Jofre,
que es molt gran lo meu pecat.—

Les paraules que ha sentides
fan sos ulls llampeguejar,
mes prompte 'ls ulls s'asserenan
quan lo cor no está emboyrat:

li respon ab veu amiga,
tot cobrintlo ab son brial:

—Al home que Deu perdona
be'l pot l'home perdonar.—

Garí conta, fil per randa,
de ses penes la mes gran,
com del cel caygué al abisme,
com tirá la perla al fanch,
la perla que'l comte Jofre
li dugué de vora'l mar.

Com la cova profanada
rentá ab llágrimes de sanch
que ha plorades nit y dia,

nit y dia per molts anys.
Contant sa vida de fera
li rebrotan cara avall.
Los caballers y les dames,
plora que mes plorarás,
fan rahons al comte Jofre
que no's vol aconhortar.
Al sentirho la comtesa
la n'ha presa gran desmay:
—Quan haja sortit á missa
vull anar á Montserrat,
diu, per véuret, filla meva,
mes que sias pols y fanch,
los abrassos que jo't dava
mes ay ¡no me'ls tornarás!

XI

INVENCIO DE LA VERGE

Era un vespre d'Abril, á l'hora bella
En que d'amor la virginal estrella
baixa al tálam de púrpora del sol,
del Llobregat per la ribera ombrosa
anavan recullint sa vagarosa
ramada uns pastorets de Monistrol.

Com l'aygua que ses plantes murmurava,
reflectían sos ulls la volta blava,
cercanthei les petjades del bon Deu;
y ab lo llenguatge pur de l'ignocencia
retreyan son amor y providencia,
eix cor que'ns ama y aqueix ull que'ns veu.

De prompte una llum pura y misteriosa

baixant del cel en la montanya's posa,
seguida d'altras llums en enfilall;
cadena de metéors lluminosos,
que arrossegan, al caure tan hermosos,
la llum del cel á nostra fosca vall.

Un regalat perfum de rosa vera
se vessa per los marges y ribera,
com si's tornás lo riu d'aygua d'olors;
ensemps que una dolcíssima armonía,
com rajolí de mel y d'ambrosía,
per les orelles regalava als cors.

A la volta serena d'hont plogueren
tornaren les estrelles y's pongueren,
y'ls pastors, com si haguessen somiat,
se quedaren tots sols ab ses ovelles
y'ls anyells que jugavan davant elles
entre'ls saules que abeura'l Llobregat.

Quan la pervinca's bada en los herbatges
á la fontana ho diuhen los boscatges,

la font ho conta al riu, lo riu al mar;
es que obre'ls ulls la primavera ab ella
y enamorats lo papalló y la abella
los hi van tremolosos á besar.

Així de les boscuries al restoble
la nova rodolá del mas al poble,
del poble riberench á la ciutat,
y al veure en altre Horeb la mata encesa,
Gothmar, Bisbe de Vich, que era á Manresa
escomet la visió de Montserrat.

Ribera avall les ones acompanya
cap als peus de la històrica montanya,
hont l'enrotllan pagesos y pastors,
y á l'hora en que ab lo cap dessota l'ala
se recull en sa branca la cucala,
se'ls bada'l cel en rius de resplandors.

Com rosari d'estrelles de llum pura
que esgranassen los Angels en l'altura,
per aclarir la terra ab raigs divins,

hi baixán d'una á una tremoloses,
pluja suau de lliris y de roses
com no'n floreixen pas en los jardins.

Tothom les veu baixar de la serena
volta al serrat, com perles á l'arena,
mes, ángels de la terra, los infants
veuen que son los Angels de la Gloria
los que en vistosa professó il-lusoria
duhen les llums divines en ses mans.

En una cova altíssima que's bada
en mitx d'una gran roca assinglerada
l'esbart de Serafins para son vol;
y á una claror que'n vessa esblanquehida,
desapareix la seva, avergonyida
com les estrelles al sortir lo sol.

Los uns entre penyals y verdes branques,
estenen tot volant ses ales blanques,
dant á la balma celestial dossier;
ab cítares los altres y salteris

~~~~~

umplen lo cel de música y misteris,
la terra d'esperansa y de plaher.

Los altres dels turons per les esquerdes
plantan llorers y alzines sempre verdes,
festonejan lo llit dels rierons,
cenyeixen ab una eura cada roca,
fan rebrotar la mes antiga soca
coronantla de boixos y timons.

Cantava'l rossinyol en la ribera
regalades cançons de primavera,
mes calla al ploure lo primer estel
per escoltar los cántichs de la serra;
¿qué valen ¡ay! los cántichs de la terra
al ressonar la música del cel?

~~~~~

«Sortiu d'entre núvols, bellíssima Aurora,
d'ensá que'us va perdre lo mon está trist,
la terra'us espera, lo cel vos anyora,
¿voleu que no'us ploren los ulls que'us han vist?»

»Sortiu, rica Perla, de vostra petxina,
que'us vol Catalunya posar en son front,
per gerro preneula, roser sens espina,
y s'umplan d'aromes Espanya y lo mon.

»Vindrán reys y reynes á fervos visita,
corones y ceptres posantvos als peus;
un niu en eix single tindreu per ermita,
mes pur que ses aygues, mes blanch que ses neus.

»Sortiu, per retaule tindreu la montanya,
per músichs los Àngels y algun rossinyol,
lo cel per corona, lo mon per peanya,
per llánties de plata la lluna y lo sol.

»Tindreu en les boyres bonichs cortinatges,
de nit les estrelles, de dia la llum,
les ales dels Àngels duránvos missatges,
les ales dels ayres cansons y perfum.

»Lo liri, oferintvos encens y ambrosía,
aixeca entre jonsa son cálzer en flor,

l'auzell per mirarvos, Estrella del dia,
estira ses ales y canta d'amor.

»Princeses y santes tindreu per servirvos,
per mossos y patges angélichs infants,
acorts y pregaries vindrán á oferirvos
després de les verges los monjos cantants.

»Y ab monjos y ascetes será aqueixa serra
un rusch ple de bresques de mística mel,
de mel que recullen los sants de la terra,
voltant com abelles la Rosa del cel.»

Aixís á les angéliques canturies
ressonan com un temple les boscuries,
mes prompte'ls serafins prenen lo vol
girant á la montanya'ls ulls hermosos,
com los gira á la llum que'ls hi ha desclosos
l'enamorat y tendre rossinyol.

Al pèrdres en lo cel la clariana,

s'abaixan tristos á la fosca plana
los ulls que fa plorar l'anyorament,
y'l cor se vessa en resos y pregaries,
que rodan per les selves solitaries
fins á apuntar l'aurora á solixent.

Montanya dels misteris, ¿quina rosa
en tes castes entranyes s'es desclosa,
que'ls Serafins la baixen á olorar?
Eixa ombrívola selva que'ls convida
¿quina font tè de renaixensa y vida
que no's veuen ses aygues regalar?

Si son aygues d'amor déixans en beure,
si ets estrella cayguda déixat veure,
y de ton cel ensenyans lo camí,
que es aspre y llarch lo terrenal viatge,
y no té'l mon una ombra de brancatge
hont prenga alé lo pobre pelegrí.

Al raig primer de l'alba matinera,
del Bisbe en seguiment, per la dressera

lo poble's va enfilant montanya amunt,
quatre homens ab destrals obren la via,
y com l'hisop la alzina s'humilia
perqué'ls romeus li passen per damunt.

Entre ginebres, pinatells y arbossos
onejan cabells blanchs y cabells rossos,
com vora'l gesamí ginesta en flor;
y's veuen entre cotes de burgesos
les túniques de llana dels pagesos,
la rústega pellissa del pastor.

Suau olor de paradís los guia
vers les timbes altíssimes hont nia
de Catalunya l'Áliga gentil;
una eurera li fa de cortinatge,
los ulls no veren mes serena imatge
ni mes reclós y místich camaril.

Tal del Tabor en la sagrada cima
als tres deixebles seus que tant estima
se mostraria un jorn lo Redemptor;

com neu sa vestidura blanquejara,
seria com un sol la seva cara
dins una alba de célica claror.

Com los rahims de l'eura que volteja
la cova, al sol sa cara moreneja,
en sa ma dreta un petit mon floreix,
que ella mostra á son Fill perque l'ampare,
y assegut á la falda de la Mare,
ell sonrient l'ampara y beneheix.

Bisbe y pastors de genollons la miran,
y extátichs oran, cantan y sospiran,
tanta hermosura'ls ha robat lo cor:
Gothmar la pren en sos ditxosos brassos
y ressona per timbes y ribassos
la lletanía que inventá l'amor.

«Estrella del matí, Mística Rosa,
hont com abella tot un Deu se posa,»
diuen los uns en chor acompassat:
«Causa de nostre goig, diuen los altres,

pregau Mare de Deu per tots nosaltres,
en vostra Casa d'or de Montserrat.»

Y'l nom sempre dolcíssim de María
umple'l cel y la terra d'armonía.
Nota robada als cants del serafí,
entrènat en mos hymnes amorosos,
que fins los carts se tornan olorosos
si'ls acompanya un brot de romaní.

Del Llobregat s'aturan les onades
tot parlantne á les flors enamorades,
tot escoltant eix cántich de dolsor;
volant s'aturan los aucells en l'ayre,
llansan vinyes y boscos mes aflagre
y'l cel asserenat mes resplandor.

Y serra enllá la professó anguileja,
com un colom María al mitx blanqueja,
colom del cel que vol niar aquí:
prop d'hont la esperan ja Aciscle y Victoria,
com heralts de la Reyna de la Gloria,

se fa immovible en lo verdós camí.

La portavan gojosos á Manresa,
peró de Catalunya la Princesa
vol veure son realme d'aquí estant,
estrella d'Orient de tota Espanya,
vol guiar, desde'l cim d'eixa montanya,
als que'l sol del Messías cercarán.

—¡Miracle! 'l Bisbe crida, ¡gran miracle!—
entre boixos li fan un tabernacle
de sos mantells y brostes y verdor;
per sa Regina aquell verger la adora,
los rossinyols la prenen per la aurora,
les donzelles per l'astre del amor.

Com la conquilla que en la mar s'esberla,
per rebre y estojar la rica perla,
la serra es mitx-partida á solixent;
Deu ab ses mans mateixes l'ha desclosa
per estojar la Perla mes hermosa
que li han ofert les platjes d'Orient.

De son retaule engarlandat de fulles
ell aixecá les gòtiques agulles,
hont l'áliga se cansa de pujar;
feu ses columnes de turons de marbre,
hont com aucells al cimbral del arbre
pujarán los ascetes á niar.

Y la Reyna del cel y de la terra
per trono pren la catalana terra,
sos penyals gegantins per respatller;
los núvols per cortina de sa alcoba,
lo Llobregat per franja de sa roba,
y'l cor dels catalans per encenser.

XII

CONCLUSIÓ

Mentres guarneixen l'altar
plorant los Comtes arriban,
lo comte Jofre'l Pelós
y sa esposa Vinidilda.
Los guia Joan Garí,
per entre rochs y vardisses;
si ploran ells de tristor
no plora ell pas d'alegría.
La Comtesa ja li'n diu:
—¿Donchs hónt es la meva filla?
—Son cos es aquí enterrat,
la seva ánima al cel siga,
si no conegués la fossa
prou l'herba coneixeria,
l'herba que sols ha crescut

regada ab llágrimes mies.—
La fossa que ell assenyala
s'escau als peus de María,
sota un roser de pastor
que de roses la ha guarnida.
Al arrancarne'l roser
se sent una veu molt prima,
als primers colps de l'aixada
ne surt la hermosa Riquilda,
ne surt hermosa com may,
rastre de mort no tenia,
sino un collaret de sanch
com de seda carmesina.
—Mare meva, no ploreu,
pare, diu, so encara viva;
qui m'ha guardada tant temps
no se si cal que'us ho diga,
¿quí podria haver estat
sino la Verge María?
Quan, empés per Llucifer,
Garí m'arrancá la vida,
la Verge en sos dolsos brassos

me prengué com una filla,
me torná l'ánima al cos
y, en un llarch somni de ditxa,
feu passar davant mos ulls
sa bella historia y la mia.
Me feu veure Montserrat,
del temps alsant la cortina,
en cada cima una creu,
en cada falda una ermita,
en quiscuna un ermitá
d'aucellets ab companyia.
Vegí un monestir molt gran
vora una inmensa basílica,
y en ella'ls monjos y abat
cantant la *Salve Regina*.
La Montanya era un gran rusch
compartit en celdes místiques,
hont com abelles los sants
anavan sempre y vénian.
Vingué jove un genovés,
cercant un mon que somía,
y al ser vell torná á venir

á portarne les primicies.
Vingué un Capitá ferit,
jó qué ditxosa ferida!
quan d'aqueixa se curá
una altra al cor ne tenia.
Dona á un pobre sos vestits
y'ls seus de sarja s'abriga,
deixá una espasa d'acer
y altra de foch ne rebía,
per revivar en lo mon
l'amor de Jesús que hi mimva.
Passaren Sants fundadors
en granada lletanía,
passaren reys pelegrins,
passaren reys y regines,
los pobles en professó
y en romiatge les viles.
Als tristos doná conhort,
als cegos doná la vista,
als malaltissos salut,
als morts, com á mí, la vida.
Sols per tornárvosla á vos

jo la volguí, mare mia,
que sent lo somni del cel
mellor estava adormida.
Mes ay, per tenirme als brassos,
no'm tregáu dels de María,
aquí hont he passat set anys
deixáume passar la vida.—
Sa mare's posa á plorar,
son pare plora y sospira,
veyent esqueixar del cor
la branca que hi renaixía.
Mes, com es Deu qui li pren,
lo bon comte se resigna:
—Quèdat, Riquilda, li diu,
la Verge't vol per amiga,
farém aquí un monestir
de monjes benedictines,
y abadessa'n serás tu,
clavell de ma clavellina.
Un monjo de Monistrol
pujará á dirvos la missa,
y si algun ángel del cel

no baixa pas á servirla,
ho farà Joan Garí
baixant de la seva ermita.—
Llavors lo bisbe Gotmar,
ornat ab báculo y mitra,
mira les planes y cims
y exclama ab veu que'ls domina:
—O patria, sobre ton front
¡quina Estrella hi ha sortida!
ample com es lo teu cel
de cap á cap l'il-lumina.
Fugirá á sa resplandor
lo moro que't te cativa,
y creixerás, creixerás
com arbre vora les ribes,
y no cabent en ton llit
dels Pirineus á marina,
la terra't dará sos regnes,
la mar te dará ses illes.
O Verge de Montserrat,
que feu trono d'eixa cima,
siau per segles y segles

de Catalunya Regina:
defensáula ab vostre bras,
ab vostre mantell cobriula.
Son Comte está á vostres peus,
fentvos present de sa filla,
arrel que us dona sa flor
que arrel de bon arbre sia;
coronáulo de cimals
lo mes xich com una alzina,
que nius d'áligues te al cim
y dayall pobles abriga.

XIII

DESTRUCCIÓ DE MONTSERRAT

(NOU CENTS ANYS DESPRÉS)

Quan l'áliga francesa del mon ja ensenyorida
caygué vora les plantes del Montserrat, ferida
del Bruch en l'aspre camp;
la que á son vol estreta trobava l'ampla terra
sentí la por per volta primera, d'eixa serra
al veure eixir lo llamp.

Y en son vol, á recules, giranthi'ls ulls encesos,
exclama: «Si á aqueix single poden pujar francesos,
lo deixarán desert;
lo foch ha de passarne com infernal escombria,
del monestir y ermites no'n restará ni l'ombra,
dels boscos ni ram vert.»

¡Y així ho compleix! Ascetes, fugiu dels ermitatges,
los que al seu cant uniau lo vostre entre'ls brancatges,
rossinyolets, fugiu;
que ho crema tot y arrasa lo monstre de la guerra,
y ab l'arbre de cent branques y'l temple que s'aterra,
s'aterra vostre niu.

Adeu, cántichs de salve, de virolays y troves,
adeu, antigues celdes pel monjo sempre noves,
adeu, temple y altar;
trencau vostres violes, ó patges que hi cantavau,
rossos Àngels que á l'hora de l'alba hi refilevau,
veniuhi ab mí á plorar.

Per terra s'arrossegan com al ivern les fulles
los mantells de la Verge, los pális y casulles,
brodats de l'or mes pur;
ab lo copó hont cabia la Magestat Eterna,
y ab los riquíssims cálzers beuré dins la taberna
lo llabi mes impur.

Les arque cisellades, los platejats sagraris,

vessant reliquies santes, los vells reliquiariis
devallan serra avall,
derrer a les imatges hi baixan les peanyes,
los mitx-cremats retaules darrera les aranyes
de primorós cristall.

La llantia del rey moro rodola feta esberles
als peus dels que's disputan los diamants y perles
del resplandent viril;
infern se torna eix místich vestíbul de la Gloria,
ressonan dins lo temple renills ab la cridoria,
y udols al camaril.

Recorts de Terra Santa que'ls pelegrins deixaren,
resents que reys y comtes damunt l'altar posaren,
pel sabre son trinxats;
del Papa Adriá, de Cárles primer dolses memories,
llorers de cent batalles, de cent realmes glories,
vilment son trepitjats.

Lo trono que á la Verge doná'l duch de Cardona
per abastar d'estrelles l'espléndida corona

fa als lladres d'escambell;
dels morts tornats á vida trossejan la mortalla,
dels cors que infants y verges han duyt en presentalla
ne passen lo coltell.

Sols regna dins la casa de Deu l'arma homicida,
en les piques de marbre de l'aygua benehida
s'abeuran los cavalls.

Los llibres que lluhian ab l'or de nostra historia,
ahont totes les págines son págines de gloria,
serveixen d'encenalls.

Lo monestir esclata per tots sos quatre cayres,
los teixinats y voltes á pans volan pels ayres,
llansant llampechs de llum;
es cúpules son negres, gegantes xemeneyes
que escupen á glopades de pólvora y de teyes
la flamarada y fum.

Lo místich claustre gótich, l'esglesia bisantina,
cayent l'un sobre l'altre, barrejan en ruina
sos archs y capitells;

llansant pilars y jáceres llur càrrega feixuga,
quiscun com cariátide que sostenir no puga,
s'ajauen sobre d'ells.

Del hort entre les plantes roda'l canó y udola,
per sobre'l mur com gárgola trayent la encesa gola:
se sent olor de sanch,
y'ls corbs ab qui'ls exércits parteixen les despulles,
cantant, baixan á veure sagnar santes cogulles
en mitx de pols y fanch.

¿Què feu en eixes tombes, ó flor de nostres avis?
¿qué feu, abats y bisbes, vells hèroes, sants y sabis,
Riquildis y Garí;
los duchs de Ribagorza, Moncadas y Cardonas,
guerrers, varons y comptes y tu, rey de les ones,
oh gran Vilamari?

Alsau vostres espases de ferro y d'alabastre,
d'aqueixos que'us trepitjan, inichs, no'n quede rastre,
mes ¡oh dolor! cayeu,
cayeu d'eixos porfírichs corcers que també cauhen,

y àb vostre escut y llanses, al llit de foch hont jauen,
se fonen com la neu.

Sagrat alberch dels Àngels, ermites y boscuries,
retaule hont se deixaren pintades nou centuries,
¿aixís vos esborrau?
¿Tot un tresor de patria grandesa que'ns restava,
avuy com una flama de ciri que s'acaba,
nos diu adeu-siau?

¿Nau bella que la Verge guiava, aixís naufragas?
¿llar patria hont s'encenia lo cor, aixís t'apagas?
Plorau, verges de Sion,
en la montanya santa s'aterra'l santuari,
y'ls pelegrins que hi venen dirán demá al pujarhi:
¿ses torres ahónt son?

En mon llit s'ajagueren ahí, respondrà l'herba,
desde'l panell jo abrigo llur magestat superba;
tornáusen, pelegrins;
la ma ab que avuy esborro son temple y ermitatges
perque de llunyes terres no hi vingan romiatges

n'esborrará'ls camins.

O temps ¿aixís nos robas? ¿de l'astre que's veu pondre
ab tots sos raigs la rica corona s'ha de fondre?

¡Edat antiga, adeu!

De tot lo que'ns deixares res no'n quedá en un dia...
mes nó, que ab vostre imatge quedáreu vos, María,
que tot ho tornaréu.

FI DE LA LLEGENDA.

~~~~~  
**APENDIX.**  
~~~~~


DON JAUME EN SANT GERONI.

*¡ Quin pedestal per l'estátua!
¡ pel gegant quin mirador!*

ROMANS PREMIAT AB LO BROT DE ROURE
D'ARGENT Y D'OR
EN LO CERTÁMEN DE LA JOVENTUT CATÓLICA
DE BARCELONA DE 1880.

Per veure be Catalunya
Jaume primer d'Aragó
puja al cim de Sant Geroni,
á l'hora en que hi surt lo sol:
¡quin pedestal per l'estátua!
¡pel gegant quin mirador!
Les áligues que hi niavan
al cap d'amunt li fan lloch,
sols lo cel miravan elles
ell mira la terra y tot;

qué gran li sembla y qué hermosa
l'estimada del seu cor.

Te en son cel aucells y ángels,
en sos camps verges y flors,
en sos aplechs l'alegría,
en ses families l'amor,
te guerrers en ses muralles,
naus veleres en sos ports,
naus de pau y naus de guerra
frissoses de pendre'l vol.

Les ones besan ses plantes,
l'estrella besa son front,
sota un cel d'ales immenses
que es son real pabelló.

En son trono de montanyes
te'l Pirineu per redós,
per coixí verdosos boscos,
per catifa prats de flors,
per hont jugan y s'escorren
rieres y rierons,
com per un camp d'esmeragdes
anguiles de plata y or.

Del Llobregat veu les ribes,
les marjades del Besós
que coneix per les arbredes
com les roses per l'olor.
Los vilatges á llur vora
semblan ramats de moltons
que abeurantshi á la vesprada
hi espèren la llum del jorn.
Llena li parla de Lleyda
que'l graner de Roma fou,
Albiol de Tarragona,
tan antiga com lo mon,
Puigmal de dues Cerdanyes,
talment dos cistells de flors,
Montseny de Vich y Girona,
Albera del Rosselló,
Cardona de ses salines,
Urgell de ses messes d'or,
Monjuich de Barcelona
la que estima mes que tot.
Tot mirant á Catalunya
s'ha sentit robar lo cor:

—¿Qué puch fer per ma estimada?
va dihent tot amorós,
si del cel vol una estrella
desde assí l'abasto jo.

—No vol del cel una estrella,
una veu dolsa respon,
la mes bella que hi havia
se li es posada al front.

Tórnali dues germanes
que prengué'l moro traydor,
l'una anant á cullir perles
vora la mar de Montgó,
l'altre nadant entre'ls cisnes
prop d'hont volava'l voltor.—
Ell gira'ls ulls á Mallorca,
la ovira com un colom
nadant entre cel y aygua
vestida d'un raig de sol:
á Valencia no la ovira
mes ovira sos turons
que del hort de la sultana
son muralla y miradors.

S'en arranca de l'espasa
y aixeca sa veu de tro:
—¿Germanes de Catalunya,
y encara portan lo jou?
Rey moro que les tens preses
jo't vull veure á mos genolls.—
Si l'ovirassen los moros
les deixarian de por,
com deixaren Catalunya
quan d'Otger entre'ls lleons
Roldan los tirá la massa
desde'l cim de Canigó.
Quan torna'ls ulls á la serra
cerca aquell que li ha respost;
dintre l'ermita mes alta
te la Verge un altar d'or,
no hi ha ningú á la capella
y ella te'l llabi desclós.
Posant á sos peus l'espasa
cau en terra de genolls:
—A rescatar les catives,
María, guiaume vos,

á mon pit donau coratge,
á mon bras forsa y brahó,
y si al pujar á la serra
vuy me deyan rey hermós,
quan tornaré á visitarvos
me dirán Conqueridor.—

À LA VERGE DE MONTSERRAT

ODA

Tu honorificentia populi nostri.

JUDITH, c. 15, v. 10.

Per qué, castell ciclópich, montanya catalana,
tos mil gegants de pedra de vetlla sempre están?
si un jorn Babels caygudes devallan á la plana,
á cada pas que donen un poble xafarán.

¿Per qué sempre en batalla, titá de nostra terra,
aixecas tos cent brassos encara al firmament,
fent rodolá' al abisme la roca que s'aterra,
y cel enllá lo núvol d'estiu que'l llamp encen?

Abaixa'l cap, ó monstre, la Verge te domina,
ses divinals petjades venceren ton encís,

serás lo mes gran trono de la mes gran Regina,
mellor sols poden darli les valls del paradís.

Miráula dins sa cova, semblant á la Establía,
los Ángels hi devallan al vespre á voliors,
y guiats per sos cántichs y llums que anyora'l día
l'Infant que porta als brassos adoran los pastors.

Miráula en son retaule de gótiques agulles,
entretallat fa segles per escultors divins,
entre ses mil garlandes y rams de flors y fulles
los monjos caps hi oviran de rossos Serafins.

Servintli de corona, les virginals estrelles
son front de reyna adoran, sos peus lo Llobregat,
ornantlos ab les perles y flors que te mes belles.
Varons los de la fama, seguiulo á Montserrat.

Seguiulo aquí y la Verge preneu per capitana,
á rius com la neu fosa baixant del Pirineu,
puig per grabá' ab sa historia la historia catalana
eix obelisch de roques alsá la ma de Deu.

Per ella eixes piràmides de Memfis ha portades,
 amunt, montanyes sobre montanyes apilant,
 del fruyt que mostra l'arbre gegant en ses brancades
 deu segles ha que'n viuen los pobles del voltant.

¡Cóm creixes y t'aixamplas, ó patria, á la seva ombra!
 la soca de tos Comtes fou son primer devot,
 y arreu ab son auxili de serrahins t'escombria,
 mes vol sa aymada filla María á qui ho deu tot.

Borrell ja ve, sos passos los Berenguers segueixen,
 derrera nostres comtes arriban nostres reys,
 com quan se pon un astre nous astres apareixen,
 deixantnos per estela ses gestes y ses lleys.

Ja arriba'l rey Don Jaume, altiu com eixa serra,
 miráulo, la corona li estreteja al front,
 se gira á les onades per demanar mes terra;
 ¡si hagués nascut mes d'hora lo somni de Colon!

¡Colon! també l'Estrella del mar aquí invocava,
 la Estrella que la terra promesa li ha mostrat,

per çó en lo primer temple que Améfrica fundava
se col la Moreneta gentil de Montserrat.

Aquí de Carlomagne lo ceptre d'or rebía
qui'ls regnes governava de la meytat del mon,
son fill que allí en Lepanto l'altra meytat vencía
á vostre nom, ó Verge, també abaixava'l front.

Los hèroes de Mallorca, de Nápolis y d'Atenes,
mirau hont esmolaren ses llanses de gegant,
de vostre amor ses ànimes, María, anavan plenes
y per plantarvos temples no'ls era'l mon prou gran.

Aquí Napoleon ses áligues guerreres
vegé aixalar y caure vensudes prop del Bruch,
y desde Otger á Manso jamay en ses fronteres,
jamay lluytá la patria sens vostre bras feixuch.

Lo doll de sa eloqüencia que fra Vicens vessava
en font d'eterna vida lo vingué á beure aquí;
quan del Judici als pobles á predicar baixava,
per un Moysès preníanlo baixant del Sinai.

Ignasi de Loyola vos oferí la espasa,
y una altra li'n donáreu de flames y de llum;
Lluís Gonzaga creixer sentí dins vostra casa
son lliri que umple encara la terra de perfum.

Tabor de nostra Espanya per tos grahons de roca
¿qué sants, qué reys y héroes pujaren cap al cel!
¿quina áliga en tes torres un vespre no s'ajoca?
¿quín rossinyol no hi canta de l'alba al clar estel?

Poetes de ma patria, heralts de sa grandesa,
veniu també á escalfarvos en tan beneyta llar!
vos farán lloch los Àngels prop sa real Princesa,
posau per presentalla la lira en son altar.

No es fill, nó, d'eixa terra qui del seu cor s'allunya:
si n'es de gran un poble son campanar ho diu;
marlets te de montanyes lo teu, ó Catalunya,
Montblanch en mitx d'Europa no s'alsa mes altiu.

La Verge es de ton geni la resplandent Estrella
que fa mil anys l'Altíssim posá sobre ton front,

mentres tos fills la adoren, beuran dins sa capella
bellesa, fe, amor patri en la divina font.

¡Qué hermosa n'es! parláune, turons á les planicies,
aucells á les arbredes, ayrades al jardí,
son cor es per qui hi entre tancat hort de delícies,
sos brassos son garlandes de menta y romaní.

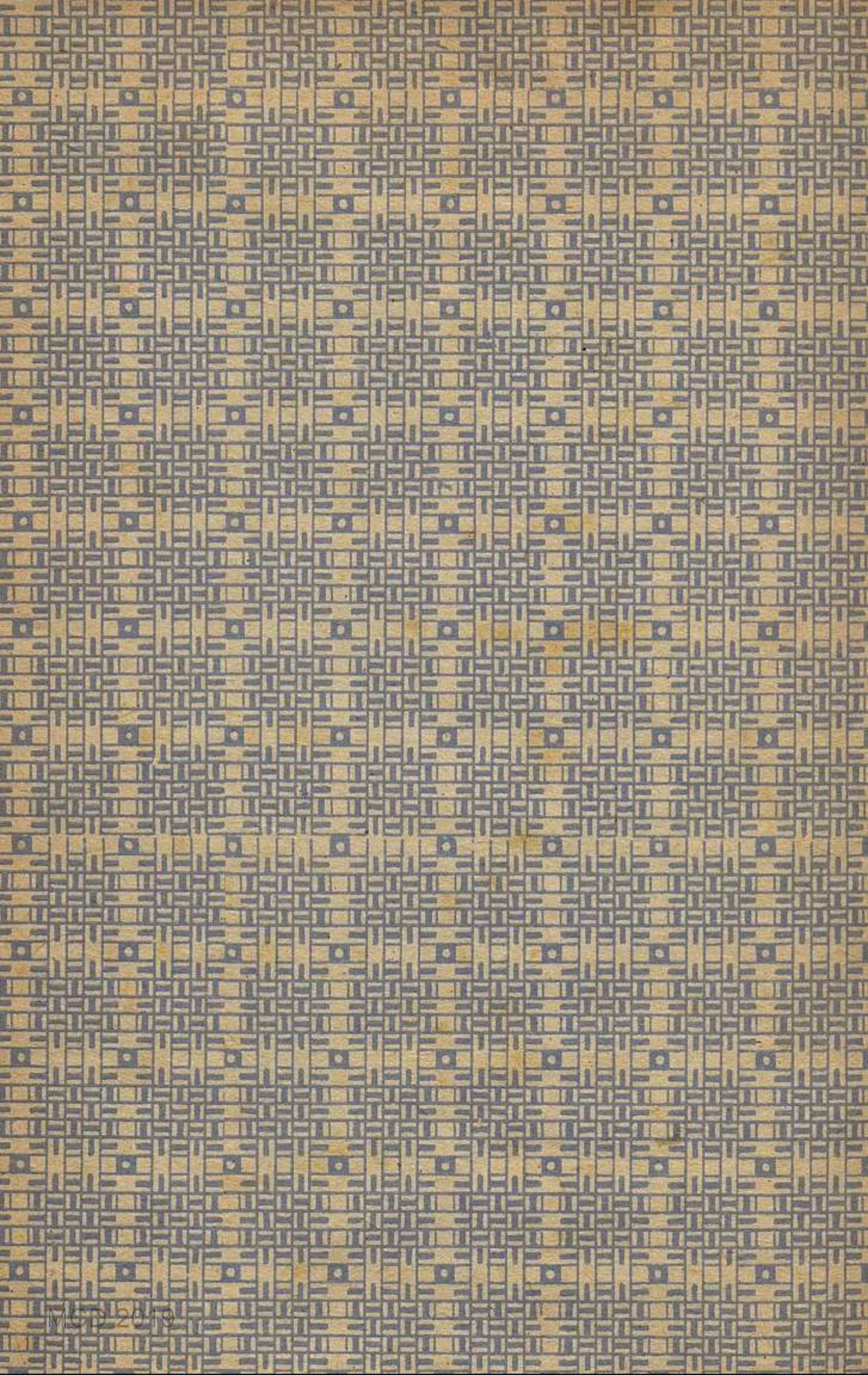
Lo sol d'eixes montanyes enmorení sa cara
y apar la Sulamitis del cant de Salomó,
sos polsos se coronan de llum de l'alba clara
y te l'olor de roses del hort de Jericó.

¡Qué hermosa n'es! á l'ombra de timbes y brancatges
apar una pastora que vetlla'l seu ramat
de pobles blanquinosos, masíes y vilatges,
que baixan com ovelles á beure al Llobregat.

Vetlláulos sempre, ó Reyna del cel, desde eixa serra,
perçó vos la ha donada per trono'l Criador,
vostre mantell abrigue los pobles de la terra
y tornarà á florirhi lo regne del amor.

INDEX.

	<u>PÁG.</u>
DEDICATORIA.	5
I.—L'ERMITÁ.	7
II.—LO POU DEL DIABLE.	13
III.—LO CAP DE NÚVOL.	18
IV.—RIQUILDA.	23
V.—MONTANYA AMUNT.. . . .	30
VI.—LA TEMPESTA.	34
VII.—LA MORT.	41
VIII.—LLÁGRIMES.	50
IX.—LO BATEIG.	53
X.—LES BARRES DE SANCH.	60
XI.—INVENCIO DE LA VERGE.	68
XII.—CONCLUSIO.. . . .	81
XIII.—DESTRUCCIO DE MONTSERRAT.	88
APENDIX.—DON JAUME EN SANT GERONI.	95
Á LA VERGE DE MONTSERRAT,	103

c
o
s
t

Pl. S. Justo, 2, barna

ARCHIVO
MARIANO

Biblioteca

VOLUMEN N.º 5242

M